

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudců Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) a Ludvíka Davida ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky **Mgr. L. F.**, zastoupené JUDr. Ervínem Perthenem, MBA, advokátem sídlem Velké náměstí 135/19, Hradec Králové, proti usnesení **Nejvyššího soudu** ze dne 11. 7. 2016, č. j. 21 Cdo 2167/2016-727, a proti rozsudku **Krajského soudu v Hradci Králové** ze dne 1. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-579, ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 27. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-584, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení a 1) Mateřské školy, sídlem Třebechovická 837, Hradec Králové a 2) statutárního města Hradec Králové, sídlem Československé armády 408, Hradec Králové, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2016, č. j. 21 Cdo 2167/2016-727, a výrokem a) rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-579, ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 27. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-584, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2016, č. j. 21 Cdo 2167/2016-727, a výroky a) a II. rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-579, ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 27. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-584, se ruší.**

Odůvodnění:

I.

Rekapitulace ústavní stížnosti a dosavadního průběhu řízení

Ústavní stížností se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Nejvyššího soudu a výroků a) a II. rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové, ve spojení s usnesením téhož soudu (dále jen „rozhodnutí krajského soudu“), a to pro porušení jejího ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

Stěžovatelka vykonávala funkci ředitelky Mateřské školy na ulici Třebechovická v Hradci Králové (dále jen „mateřská škola“) na základě svého jmenování statutárním městem Hradec Králové (dále jen „město“), a to ode dne 1. 8. 2010, když byla jmenována na dobu určitou do 31. 7. 2012. Dne 25. 5. 2012 bylo stěžovatelce doručeno písemné odvolání z výkonu funkce ředitelky učiněné na základě usnesení rady města č.

RM/2012/745 ze dne 22. 5. 2012, a to pro závažné porušení a neplnění právních povinností vyplývajících z činností, úkolů a pravomocí na vedoucím pracovním místě ředitelky mateřské školy (dále jen „odvolání z výkonu funkce ředitelky“). Stěžovatelka se následně žalobou u Okresního soudu v Hradci Králové domáhala proti mateřské škole a městu jako žalovaným určení neplatnosti svého odvolání z výkonu funkce ředitelky a současně se domáhala zaplacení 50.976,- Kč jako nezaplacené odměny za výkon uvedené funkce, která by jí byla řádně vyplacena, pokud by k jejímu neplatnému odvolání nedošlo. Okresní soud v Hradci Králové ve věci stěžovatelky rozhodl rozsudkem ze dne 12. 11. 2014, č. j. 11 C 247/2012-477 (dále jen „rozsudek okresního soudu“) tak, že její žalobu zamítl.

O odvolání stěžovatelky proti rozsudku okresního soudu rozhodl krajský soud ústavní stížností napadeným rozhodnutím, jehož výrokem a) potvrdil rozsudek okresního soudu ve výroku, kterým byla zamítnuta žaloba na určení neplatnosti odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky, a výrokem b) ve zbytku rozsudek okresního soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V odůvodnění napadeného rozhodnutí krajský soud uvedl, že výrok okresního soudu pod bodem I. v té části, kterou byla zamítnuta žaloba na určení neplatnosti odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky, potvrdil z důvodu nedostatku naléhavého právního zájmu podle § 80 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“). Krajský soud k tomu konkrétně uvedl, že pracovní poměr stěžovatelky u mateřské školy byl sjednán na dobu určitou a skončil uplynutím této sjednané doby záhy po odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky ke dni 31. 7. 2012. To pro stěžovatelku znamená, že i kdyby byla se svou žalobou na určení neplatnosti jejího odvolání z funkce ředitelky úspěšná, nemělo by to pro ni žádný význam kromě toho, že by byla případná neplatnost jejího odvolání z funkce ředitelky deklarována soudním rozhodnutím. Práci ředitelky mateřské školy by však vykonávat nemohla, neboť její pracovní poměr u mateřské školy skončil uplynutím doby. Již jen na základě uvedeného dospěl krajský soud k závěru, že stěžovatelka nemá na požadovaném určení naléhavý právní zájem a v této souvislosti odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007. Krajský soud naopak zrušil rozsudek okresního soudu v části výroku, kterou byla zamítnuta žaloba stěžovatelky na zaplacení částky 50.976,- Kč za nevyplacenou část mzdy, neboť krajský soud dospěl v rámci posouzení předběžné otázky k závěru, že odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky bylo neplatné (s. 5 odůvodnění rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-579). Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 27. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-584, byl následně napadený rozsudek krajského soudu doplněn o výrok II. o nákladech řízení, podle kterého ve vztahu mezi stěžovatelkou a městem, pro který již předmětné řízení skončilo, nemá žádný z těchto účastníků právo na náhradu nákladů řízení před okresním ani před krajským soudem.

Následně podané dovolání stěžovatelky proti zamítavému výroku rozsudku krajského soudu Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl jako nepřijatelné podle § 237 o. s. ř., neboť závěr odvolacího soudu ohledně otázky naléhavého právního zájmu stěžovatelky na určení, že její odvolání z funkce je neplatné, je v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu a poukázal přitom rovněž na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007, přičemž

neshledal důvod, aby rozhodná právní otázka byla posouzena jinak (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2016, č. j. 21 Cdo 2167/2016-727).

Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti projevuje nesouhlas se závěry odvolacího soudu týkajícími se nedostatku jejího naléhavého právního zájmu na požadovaném určení neplatnosti odvolání stěžovatelky z výkonu funkce ředitelky mateřské školy. K tomu uvádí, že pro ni bylo vždy prioritní domoci se věcného rozhodnutí o tom, že její odvolání bylo neplatné, přičemž na přiznání peněžité částky měla stěžovatelka až druhotný zájem. Paušální závěr odvolacího soudu, vycházející z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007, že naléhavý právní zájem na předmětném určení se ztrácí v okamžiku, kdy skončil pracovní poměr daného ředitele u školské právnické osoby, není podle stěžovatelky správný. Otázku naléhavého právního zájmu je podle stěžovatelky vždy třeba zkoumat podle konkrétních okolností daného případu. V posuzovaném případě bylo odvolání z funkce ředitelky doručeno stěžovatelce něco málo přes 2 měsíce před tím, než jí skončil pracovní poměr u mateřské školy na dobu určitou. Podle závěru odvolacího soudu by tak v této době musela nejen žalobu na předmětné určení podat, ale muselo by o ní být v uvedené době rovněž i rozhodnuto, což považuje stěžovatelka za nereálné. Stěžovatelka má zato, že její naléhavý právní zájem na požadovaném určení neplatnosti odvolání byl dán na základě několika skutečností.

První z nich je skutečnost, že stěžovatelka je při hledání zaměstnání zcela zásadním způsobem znevýhodněna tím, že je na ní neoprávněně pohlíženo jako na bývalou ředitelku, která byla odvolána z funkce z důvodu porušování svých povinností. Z toho důvodu stěžovatelka nemůže nalézt zaměstnání v oboru školství, a to i přes to, že krajský soud v odůvodnění svého rozhodnutí jednoznačně uvedl, že odvolání stěžovatelky bylo neplatné. Mělo by proto být vydáno věcné rozhodnutí o tom, že odvolání stěžovatelky bylo neplatné, kterým by tuto skutečnost stěžovatelka mohla v budoucnu při své snaze získat zaměstnání v oboru prokazovat. S tím souvisí další důvod, o který stěžovatelka svůj naléhavý právní zájem na požadovaném určení opírá. Odvolání stěžovatelky z výkonu funkce ředitelky bylo velmi medializováno, čímž došlo ke značnému zásahu do dobré pověsti a psychiky stěžovatelky, což dokonce vedlo i k podstatnému zhoršení jejího zdravotního stavu. Pouze pokud bude vydáno věcné rozhodnutí o tom, že odvolání stěžovatelky bylo neplatné, získá stěžovatelka doklad o tom, že tvrzení o porušování pracovních povinností z její strany se nezakládají na pravdě. Jako poslední důvod, zakládající naléhavý právní zájem stěžovatelky na požadovaném určení, stěžovatelka uvádí, že aby mohla žádat o přiznání podpory v nezaměstnanosti, muselo by být jednoznačně a najisto postaveno, že odvolání stěžovatelky z výkonu funkce ředitelky bylo neplatné, a že se tedy stěžovatelka žádného porušení pracovních povinností nedopustila, neboť podle § 39 odst. 2 písm. a) zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, „[n]árok na podporu v nezaměstnanosti nemá uchazeč o zaměstnání, se kterým byl v době posledních 6 měsíců před zařazením do evidence uchazečů o zaměstnání zaměstnavatelem skončen pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem; to platí i v případě skončení jiného pracovního vztahu z obdobného důvodu“. Uvedené důvody přitom stěžovatelka uváděla již ve fázi řízení před soudem prvního stupně. Nad rámec uvedeného stěžovatelka poznamenává, že z důvodu zamítnutí části žaloby stěžovatelky,

týkající se požadovaného určení, nebyla stěžovatelka se svojí žalobou zcela úspěšná, a proto jí nebyla přiznána náhrada nákladů v plné výši.

Pokud jde o napadené usnesení Nejvyššího soudu, stěžovatelka ve své ústavní stížnosti namítá, že dovolací soud odmítl její dovolání pouhým odkazem na zákonné ustanovení a předchozí rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007, aniž by tento svůj postup nějakým způsobem blíže odůvodnil a vypořádal se s námitkami uvedenými v dovolání.

II.

Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Nejvyšší soud a Krajský soud v Hradci Králové jako účastníky řízení a mateřskou školu a město jako vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 27. 9. 2017 připomněl svoji předchozí judikaturu, ve které dovolací soud mimo jiné dovodil, že odvolaný ředitel školské právnické osoby zpravidla má ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. naléhavý právní zájem na určení, že jeho odvolání z funkce je neplatné, a to za předpokladu, že dosud (platně) neskončil jeho pracovní poměr u školské právnické osoby a že otázka neplatnosti odvolání z funkce již nebyla vyřešena v souvislosti se soudním rozhodnutím o neplatnosti rozvázání pracovního poměru (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007). Nejvyšší soud nicméně ve svém vyjádření souhlasí se stěžovatelkou, že ani uvedený předpoklad nelze chápat všeobecně a že otázku naléhavého právního zájmu na požadovaném určení je vždy třeba zkoumat podle konkrétních okolností daného případu. Na rozdíl od stěžovatelky však Nejvyšší soud trvá na tom, že v projednávané věci (za konkrétních okolností daného případu) je rozhodnutí odvolacího soudu v otázce naléhavého právního zájmu stěžovatelky na určení, že její odvolání z funkce je neplatné, v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu a že není důvod, aby rozhodná právní otázka byla posouzena jinak, a nesouhlasí s názorem stěžovatelky, že napadenými rozhodnutími odvolacího a dovolacího soudu bylo zasaženo do jejího práva na spravedlivý proces a že jí bylo odepřeno právo na soudní ochranu.

Nejvyšší soud má za to, že stěžovatelka existenci naléhavého právního zájmu na požadovaném určení neprokázala. Určení, že odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky mateřské školy je neplatné, by nebylo způsobitelné předejít žalobě na plnění (dalším sporům), neboť tato žaloba byla podána současně s určovací žalobou, a bez tohoto určení by se ani právní postavení stěžovatelky nestalo nejistým, neboť její pracovní poměr, bez ohledu na platnost či neplatnost odvolání z funkce ředitelky mateřské školy, podle zjištění soudů skončil uplynutím doby ke dni 31. 7. 2012, a v době rozhodování soudu tedy mezi stranami žádná nejistota ohledně trvání výkonu funkce ředitelky (ani ohledně trvání jejího pracovního poměru) nepanovala. Odvolací soud řešil otázku platnosti odvolání stěžovatelky z funkce jako předběžnou otázku a v odůvodnění svého rozhodnutí – jak zmiňuje sama stěžovatelka ve své ústavní stížnosti – jednoznačně uvedl, že odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky bylo neplatné a nedůvodné.

Skutečnost, zda odvolací soud tento svůj závěr vyslovil ve výroku, nebo v odůvodnění rozhodnutí (v rámci řešení předběžné otázky), z hlediska doložení právního názoru odvolacího soudu, že odvolání stěžovatelky z funkce je neplatné, jejím potenciálním (budoucím) zaměstnavatelům, popřípadě Úřadu práce České republiky nebo dalším (třetím) osobám, které chce stěžovatelka přesvědčit o tom, že její odvolání z funkce je neplatné, podle názoru Nejvyššího soudu není významná. Námitku, že argumentace či obrana tímto odůvodněním rozhodnutí odvolacího soudu je pro stěžovatelku naprosto nedostatečná, pak stěžovatelka nijak blíže neodůvodňuje, netvrdí, v jakém smyslu je takováto její „obrana“ nedostatečná a ani neuvádí, jak (v jakém smyslu) by se její situace změnila v případě, že by závěr o neplatnosti odvolání z funkce byl uveden nikoli „pouze“ v odůvodnění, ale přímo ve výroku rozhodnutí odvolacího soudu. Nejvyšší soud proto závěrem svého vyjádření navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl.

Krajský soud ve svém vyjádření ze dne 21. 9. 2017 uvedl, že se nedomnívá, že by bylo v projednávané věci porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu. Občanský soudní řád totiž vždy stál a stojí na zásadě, že na požadovaném určení musí mít žalobce naléhavý právní (nikoli osobní) zájem. Stěžovatelka pak argumentuje právě svým osobním zájmem, ale neuvádí a netvrdí, v čem by se změnilo její právní postavení. I odkaz stěžovatelky na ustanovení § 39 odst. 2 zákona o zaměstnanosti nepovažuje odvolací soud za případný. Toto ustanovení nepřiznává podporu v nezaměstnanosti tomu, s kým byl skončen pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem. Skončení pracovního poměru stěžovatelky předmětem řízení nebylo, neboť ten skončil uplynutím doby, a nikoli pro porušování povinností stěžovatelkou. Stěžovatelka v ústavní stížnosti poukazuje i na nevhodnost medializace věci, čímž bylo podle ní zasaženo do její pověsti a jejího psychického stavu. To je podle ní i důvodem, pro který si není schopna zajistit zaměstnání ve svém oboru. Žalobou na určení neplatnosti jejího odvolání z funkce ředitelky mateřské školy to však napravit nelze. Taková obrana žalobkyni případně náleží v žalobě na ochranu osobnosti. Ve zbývajícím odvolací soud odkazuje na odůvodnění svého rozhodnutí a považuje za vhodné zdůraznit, že i s ohledem na další žalobou uplatněný nárok na náhradu mzdy se k otázce platnosti odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky vyjádřil a nad rámec se vyjádřil i k medializaci věci. Odvolací soud tedy ústavní stížnost stěžovatelky nepovažuje za důvodnou.

Město a mateřská škola jako vedlejší účastníci podali Ústavnímu soudu obsahově totožná vyjádření ze dne 26. 9. 2017, ve kterých se ztotožnili se závěrem odvolacího soudu, že stěžovatelka neměla naléhavý právní zájem na určení neplatnosti odvolání, i se závěrem odvolacího soudu. Stěžovatelka byla odvolána z místa ředitelky, samotný pracovní poměr byl ale sjednán na dobu určitou a skončil k datu, jak bylo původně předpokládáno, tj. 31. 7. 2012. Stěžovatelka tedy neměla a nemá naléhavý právní zájem na určení neplatnosti odvolání. Stěžovatelka má k dispozici písemné soudní rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, v němž je zcela jasně deklarováno, zda je její odvolání platné. Vést samostatné řízení o určení neplatnosti úkonu (odvolání) je tedy nadbytečné a nehospodárné. Jednotlivé důvody, které by podle stěžovatelky měly založit naléhavý právní zájem, rovněž neobstojí, když není zřejmé, proč by pro budoucí profesní kariéru stěžovatelky o tom, jak byl ukončen její pracovní

poměr ředitelky (resp. jen samotný výkon funkce ředitelky), neměl být dostačující jako doklad o neplatnosti odvolání z funkce rozsudek soudu. Stejně tak není zřejmé, jakou souvislost by měl mít deklaratorní rozsudek a údajná medializace případu. V souvislosti s podporou v nezaměstnanosti potom vedlejší účastník opět upozorňuje, že stěžovatelce odvoláním z funkce neskončil pracovní poměr, odvolání z funkce tedy nemá žádnou souvislost s poskytováním podpory v nezaměstnanosti. Město i mateřská škola se jako vedlejší účastníci tedy domnívají, že žádná práva stěžovatelky, natož práva ústavně zaručená, nebyla zkrácena ani do nich nebylo zasaženo, a proto navrhují ústavní stížnost zamítnout, event. odmítnout.

Stěžovatelka ve své replice ze dne 18. 10. 2017, uvedla, že trvá na tom, že na požadovaném určení neplatnosti svého odvolání z funkce ředitelky mateřské školy má naléhavý právní zájem, a to ze všech důvodů, které stěžovatelka opakovaně uváděla v řízení před obecnými soudy a opětovně je podrobně uvedla i ve své ústavní stížnosti. Vyjádření obecného soudu uvedené v odůvodnění zamítaného rozhodnutí považuje stěžovatelka z hlediska ochrany svých práv, která byla protiprávním odvoláním z funkce ředitelky jednoznačně porušena, za naprosto nedostatečné. Výrok předmětného soudního rozhodnutí, který je jediný závazný (na rozdíl od odůvodnění), totiž zní tak, že žaloba na určení neplatnosti odvolání stěžovatelky z funkce ředitelky se zamítá. Na stěžovatelce nelze spravedlivě požadovat, aby skutečnost, že byla neplatně odvolána z výkonu funkce ředitelky, prokazovala vůči třetím osobám (například vůči budoucímu zaměstnavateli) tímto zamítaným rozhodnutím a složitě argumentovala částí odůvodnění tohoto rozhodnutí o tom, že odvolání stěžovatelky bylo neplatné.

Podle stěžovatelky zde není žádného logického důvodu, proč by ředitelé škol nemohli po věcné stránce požadovat, aby soudem bylo určeno, že jejich odvolání bylo neplatné, poté, co by již jinak zanikl jejich pracovní poměr uplynutím původní doby, na kterou byli jmenováni do funkce ředitele. Takové pravidlo, které bylo ze strany obecných soudů v daném případě aplikováno, z žádných právních předpisů nevyplývá a je ryze formalistické. Tento postup rovněž zakládá zcela neodůvodněné rozdíly mezi řediteli škol (stěžovatelkou) a ostatními zaměstnanci. V této souvislosti je rovněž třeba zdůraznit, že ředitel školy nemůže být odvolán bezdůvodně, ale pouze pro porušení svých povinností (stejně tak nemůže být výpověď zaměstnanci dána bez udání důvodů), a měl by mít tedy vždy právo domáhat se toho, aby soudy vyslovily, že odvolání bylo neplatné a že tedy dotčený ředitel školy žádné právní předpisy neporušil.

Stěžovatelka má za to, že existence naléhavého právního zájmu by neměla být posuzována pouze na základě toho, zda danému řediteli v okamžiku rozhodování soudu o žalobě na určení neplatnosti odvolání z funkce již uplynul pracovní poměr k dané školské právnické osobě či nikoli. Otázku naléhavého právního zájmu je vždy třeba zkoumat podle konkrétních okolností daného případu. S ohledem na shora uvedené skutečnosti má přitom stěžovatelka dokonce za to, že ředitel školy, který byl (neplatně) odvolán ze své funkce, bude mít naléhavý právní zájem na určení neplatnosti tohoto odvolání prakticky ve všech případech. Ke konkrétním důvodům, pro které má stěžovatelka naléhavý právní zájem na požadovaném určení neplatnosti odvolání a které byly ze strany stěžovatelky v řízení před obecnými soudy řádně tvrzeny a prokazovány, se odvolací soud ani dovolací soud ve svých rozhodnutích vůbec nevyjádřily a žalobu stěžovatelky zamítly pouze na základě shora uvedeného paušálního závěru. Takový

postup je podle názoru stěžovatelky nesprávný a v rozporu s jejím právem na spravedlivý proces.

Stěžovatelka nesouhlasí ani s právním názorem, že v této věci měla podat žalobu na ochranu osobnosti a nikoli žalobu na určení neplatnosti svého odvolání. V daném případě se jednalo o klasický pracovněprávní vztah a spory z něj vzniklé by měly být řešeny ve standardním pracovněprávním režimu, obdobně jako například spory o neplatnost výpovědi zaměstnance. Pokud jde o napadené usnesení Nejvyššího soudu, stěžovatelka má za to, že jeho rozhodnutí v této věci je nedostatečně odůvodněno, není přezkoumatelné a bylo jím tak porušeno ústavní právo stěžovatelky na spravedlivý proces. S ohledem na shora uvedené stěžovatelka na podané ústavní stížnosti v plném rozsahu trvá a navrhuje, aby této stížnosti bylo v plném rozsahu vyhověno.

III.

Posouzení ústavní stížnosti

Podstatou ústavní stížnosti je nesouhlas stěžovatelky se závěrem krajského soudu ohledně posouzení jejího právního zájmu na určení, že její odvolání z funkce ředitelky je neplatné, a to jako zvláštní procesní podmínky podle § 80 o. s. ř., podle kterého určení neplatnosti daného právního jednání se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem.

Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu vyplývá, že naléhavý právní zájem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je dán zejména tam, kde lze pomocí určovací žaloby eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, jakož i v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3378/2009, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96). Smysl zákonného požadavku naléhavého právního zájmu lze spatřovat v pojetí určovací žaloby zásadně jako prostředku preventivní právní ochrany, jejímž účelem má být vytvoření pevného právního základu pro právní vztahy účastníků sporu, odstranění nejistoty v právním postavení žalobce a předejití případným budoucím sporům (pozn. popsany účel je v omezené míře naplněn i v případě, že určovací žalobou se reaguje na právní stav již v konfliktní fázi, po potenciálním porušení práva některou ze stran sporu). Procesní a současně obsahově i substantivní kritérium „připuštění“ určovací žaloby do meritorního přezkumu, spočívající v prejudiciálním závěru o existenci naléhavého právního zájmu na dané žalobě, je v rukou obecných soudů; Ústavní soud je však oprávněn posoudit, zda takové posouzení je ústavně konformní (srov. nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2017, sp. zn. I. ÚS 1440/14).

Krajský soud – s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3863/2007 – vystavěl svůj závěr o neexistenci naléhavého právního zájmu v posuzované věci toliko na tom, že stěžovatelce pracovní poměr u mateřské školy již skončil. Krajský soud tak vyšel z názoru, že za jediný v úvahu připadající právní zájem, kterým lze opodstatnit určovací žalobu ve věci odvolání z funkce

ředitelky, je pouze její zájem na pokračování ve výkonu funkce ředitelky. Krajský soud se proto vůbec nezabýval tvrzeními stěžovatelky, které stěžovatelka uvedla již ve své žalobě (list č. 4 spisu sp. zn. 11 C 247/2012), a rovněž v rámci jednání před krajským soudem (list č. 551 spisu sp. zn. 11 C 247/2012) – podle nichž stěžovatelka spatřuje svůj naléhavý právní zájem na požadovaném určení v tom, že ji neplatné odvolání znevýhodňuje při hledání nového zaměstnání, zasahuje do její dobré pověsti a neumožňuje získat příslušnou podporu v nezaměstnanosti – a nijak se s nimi v odůvodnění napadeného rozhodnutí nevypořádal.

Shora uvedený postup krajského soudu vedl k nepřipustnému zúžení práva stěžovatelky na přístup k soudu. Nelze mít totiž a priori za to, že jen proto, že stěžovatelce skončil pracovní poměr u mateřské školy, nemůže mít stěžovatelka za žádných okolností naléhavý právní zájem na určení platnosti jejího odvolání z funkce ředitelky. Splnění zvláštní procesní podmínky naléhavého právního zájmu na požadovaném určení je naopak nutné ve vztahu k tvrzením žalobce zkoumat v každém konkrétním případě, a to vždy podle okolností dané věci, resp. vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, jak ostatně ve svém vyjádření k ústavní stížnosti připustil i Nejvyšší soud.

Posouzení naléhavého právního zájmu podle § 80 o. s. ř. je věcí nezávislého soudního rozhodování ve smyslu čl. 82 Ústavy. Krajský soud však ve světle shora uvedeného při svém rozhodování nemohl ponechat bez adekvátní reakce argumentaci stěžovatelky k jejímu naléhavému právnímu zájmu na požadovaném určení. Svým postupem proto krajský soud porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces ústavně neakceptovatelným odůvodněním absence předmětného naléhavého právního zájmu stěžovatelky, když k této stěžovatelčině argumentaci zaujal své stanovisko teprve ve vyjádření k ústavní stížnosti. Rovněž Nejvyšší soud se argumentaci stěžovatelky ohledně splnění procesní podmínky podle § 80 o. s. ř., kterou stěžovatelka zopakovala i ve svém dovolání (list č. 596 spisu sp. zn. 11 C 247/2012), věnoval až ve vyjádření k ústavní stížnosti, zatímco v odůvodnění svého v záhlaví uvedeného usnesení pouze stručně konstatoval, že napadený rozsudek krajského soudu je v otázce naléhavého právního zájmu stěžovatelky na požadovaném určení v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

IV. Závěr

Zamítnutím určovací žaloby pro nedostatek naléhavého právního zájmu jen na základě toho, že pracovní poměr stěžovatelky již skončil, aniž by se krajský soud vypořádal s argumentací stěžovatelky, kterou stěžovatelka i přes to dokládá naléhavý právní zájem na požadovaném určení, došlo k porušení práva na spravedlivý proces, které vedlo k porušení práva na přístup k soudu. Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu výroky a) a II. rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-579, ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 27. 10. 2015, č. j. 20 Co 205/2015-584, zrušil. Jestliže ani Nejvyšší soud neposkytl ochranu základnímu právu stěžovatelky na spravedlivý proces, pokračoval v jeho porušení, jež bylo založeno odůvodněním výroku a) napadeného rozsudku krajského soudu. Povinnost všech soudů, včetně Nejvyššího soudu, chránit základní práva a svobody vyplývá z čl. 4 Ústavy. Proto Ústavní soud

zrušil také napadené usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2016, č. j. 21 Cdo 2167/2016-727.

Z hlediska ochrany ústavnosti se musí krajský soud v dalším řízení věnovat předmětné argumentaci stěžovatelky, kterou dokládá naléhavý právní zájem na požadovaném určení, a náležitě se s touto argumentací v odůvodnění svého rozhodnutí vypořádat.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 31. října 2017

Jiří Zemánek
předseda senátu